

Gáti Gábor

szobrász (Budapest, 1937. szeptember 3.)

„Csak semmi sport”
(Sir Winston Churchill)

A hetvenit neki!

Hát mire is néztek vissza? Nekem még mindig a holnap a fontos.

Arra készülök, hogy majd ezután...

És milyenek mutassam magam? Panaszkodjak vagy dicsekedjek?

Aki magáról beszél, az mutatkozik. Simulnak vagy mélyülnek a ráncjai. A szépet elmondja, a csúnyát elhallgatja, holott ez is, az is ő maga.

És mik lennének a sarokponti pályáivemnek, ha egyáltalán van ilyen? Mármint nekem pályáivem, az ívek pedig sarkai.

Hányatott gyermekkorom?

A Művészeti Gimnázium alomelege?

A felelőtlenül átélt évek az Epreskert fái alatt?

A felnőtté válás kínjai? (Lassan érek.)

Próbálkozással, tévedésekkel, tanulással eltelt nyolc év a kollektív műteremben?

Az önálló műterem boldog magánya?

A művésztelepek izzó munkadühe?

Áldassék az emléke Tóta Gyula, Mátis Kálmán és Somogyi József tanár uraknak, akik első lépéseim vigyázták.

Örömmel tölt el, hogy van feladatom, és nem hiszem el, ha könnyű a siker. Vigyázok az arcomra. Könnyen változtatok formát, de csak formát változtatok könnyen.

A jelennek dolgozom, kortársaknak. Csalódott vagyok, ha késik a megértés.

Az, hogy a hetvenedik évemet töltöm, aligha érdem, viszont csoda, hisz annyi jó alkalmam volt meghalni.

Nem születtem jó időkre. Túléltem a huszadik századot, és most, a huszonegyedik elején is csak remélem, hogy jobb idők jönnek ezután.

De boldog vagyok, hogy jót s rosszat megélhettem, hogy lehettem szerelmes és dolgozhattam, miközben elszaladt mellettem a történelem,

hogy becsülnek a barátaim és sok a barátom,

hogy sok kitűnő fiatal ismerek,

hogy jó társat találtam az életemhez,

hogy felnőtt fiam van,

hogy vannak gondolataim, terveim, rengeteg a dolgom addig az időig, amikor majd befogad a csend végtelenje.

Vágó Nelly

jelmeztervező (Budapest, 1937. szeptember 5.)

A Magyar Iparművészeti Főiskolán szereztem diplomámat, úgy, hogy ötödéves hallgatóként már terveztem a szolnoki színházban. Egy év sem telt el, amikor a budapesti Nemzeti Színház tagja lettem több mint 26 évre. Jó szerencsém úgy hozta – ez meghatározta a szakmai pályámat –, hogy jelmeztervezői munkáim során a legnagyobb rendező-, színész-, koreográfus-, énekes- és táncosgénuszokkal együtt állíthattam színre, filmvászonra a világirodalom klasszikusait, a kortárs szerzők remekműveit.

Tervezhettem még az egykori Nemzetiben a világhírű Svobodával, Marton Endre rendezésében a *Lear királyt*, majd a *Marat halálát*, később Majorral *Az ember tragédiáját*, a *Rómeó és Júliát* és még sok száz darabot egy negyed évszázadon át. Amíg az akkori Nemzeti stúdiójában a mai legjobbak bontogatták szárnyaikat, addig a vidéki színházi műhelyekben csodák születtek. Ezekben részt venni, egy új és előremutató színházi kultúrát létrehozni színháztörténeti feladat volt számunkra. Pécs, Kaposvár, Szolnok, Veszprém színházaiban, Sík Ferenc, Gazdag Gyula, Áts János, Pál István, Székely Gábor, Zsámbéki Gábor, Babarczy László rendezéseiben közreműködöm pályám felejthetetlen szakasza volt. Európai színházat csináltunk. Nem véletlen, hogy Jászai Mari-díjamat az új magyar kortárs szerzők műveinek színpadképeiért kaptam. Hasonló okokból nyertem el több ízben a kritikusok díját a hazai színházi seregszemléken. Strapabíró alkotóként nem győztem válogatni megbízatásaim között. Erre vágytam, és ez tett boldoggá. Jó példa, hogy a Madách Imre-érmet azért kaptam, mert 19 alkalommal terveztem *Az ember tragédiájához* jelmezeket, különféle rendezői koncepciók szerint, más-más színházban.

Szinetár és Egry Pirandello darabjaihoz hívtak tervezőnek, ezért már nemzetközi Pirandello-díjat vehettem át Agrigentóban.

Stockholmban a Királyi Operába hívtak volna évi egy-két mű jelmeztervezésére, miközben itthon évi 18-22 darabot tervezhettem. Nem foglalkoztat, hogy mi lett volna, ha ott maradok, mivel itthon minden vágyam teljesült.

Huszárik Zoltán felkért a *Szindbád* filmjéhez, így együtt álmodtuk Krúdy világát a filmvászonra. Ha csak ezt az egy művet készíthettem volna, akkor sem éltem volna hiába. Fábryval a *141 perc a befejezetlen mondatból* című filmjét, Szabó Istvánnal a *Hanussen* filmet tervezhettem több más film között.

Pályatársaim közül többen szeretnek, mint ahányan utálhatnak, és ez azért is meghatározó, mert évtizedeken át békésen rivalizáltunk és hoztuk el a hazai és külföldi kiállítások és biennálék trófeáit. Csoportos kiállításainkon számomra volt megtiszteltetés, hogy Schäffer Judit – a mesterem –, Wieber Marianne, Jánoskuti Márta, Gombár Judit és Mialkovszky Erzsébet társaságában állíthatunk ki. Egyéni kiállításaimon éppen ők érdeklődtek munkáim iránt.

Vámos László és Szinetár Miklós vitték ki a hatalmas szabadtéri színpadokra a Margitszigetre, Szegedre és külföldre. Tőlük tanulhattam meg, hogy sok száz szereplő a színen gyötrően kemény feladata egy képzőművészeti igényű kép megalkotásának.

A monodrámák, kamaradarabok intim világába Szirtes Tamás kalauzolt, mielőtt a musicalek kirobbanó sikereihez kezdtünk volna. A *Macskák*, az *Oliver*, a *Nyomorultak*, az *Operaház fantomja*, a *Producerek* szinte levehetetlenek a színpadról. Ezeknek a terveit az angol jogvédőknek és a Broadway moguljainak kell minden esetben jóváhagyniuk. A procedúrák minden esetben sikerrel jártak, így megnyugodtam, hogy kiálltam a világhírű tervezőkkel való permanens összehasonlítást.

Pályakezdésem óta tervezek az operett- és operaszínpadokra. Vámos László, Békés András, Mikó és Szinetár tanított meg arra, hogy ezekben a műfajokban a közönségnek jussa van a gazdag színpadi látványra, mértéktartó tervezői leleménnyel és szakmai hozzáértéssel.

Miután a Nemzetiben szolgálatomat a jubileumi aranygyűrűvel jutalmazták, a Magyar Állami Operaház kért fel vezető jelmeztervezőjének, úgyhogy ma is az Opera örökös, címzetes vezető jelmeztervezője lehetek. Végigtervezhettem az operairodalom szinte összes remekművét Verditől az összes Wagnerig, beleértve a kortárs szerzők műveit is. Talán ezért lettem érdemes művész.

Később kiváló művész és tanár is lehettem, a Magyar Képzőművészeti Egyetemen tanszakvezetőként pallérozhattam ifjú tehetségeket.

Tanítványaim közül Kovács Yvette szülőjének fogadott, Füzér Annamária már Jászai Mari-díjat kapott.

A szakmai regiszterek szerint 518 mű tervezését írják a számlámra, meg a scenikai világkiállítás aranyérmét jegyzik a nevem mellé. Arról nekem kell számot adnom, hogy Seregi Lászlóval és táncosaival juthattam szakmám csúcsára a *Rómeó és Júliával*, a *Szentivánéji álommal* és a *Makrancos Katával* itthon és Berlinben. Seregi foglalta össze mesterségünk lényegét, miszerint csak és kizárólag a leképezett alkotói gondolat kivitelezése alkalmas arra, hogy a színpadon csoda születhessen.

Kossuth-díjamat igen kedves kollégáim körében vehettem át, így panaszra okom nem lehet.

Köszönöm szépen, jól vagyok.

Kamuti Jenő

vívó, sebészorvos (Budapest, 1937. szeptember 17.)

Elment mellettem a XX. század!

Ezt szoktam mondani a gyerekeimnek, amikor számomra már a telefax működése is megmagyarázhatatlan, hát még ha a számítógép nyújtotta végeláthatatlan lehetőségekről beszélünk.

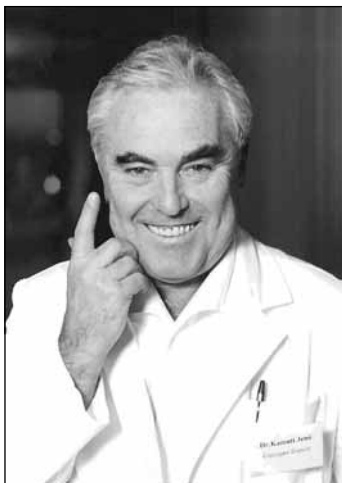
Középiskolás koromban matematikai versenyeket nyerő, de humán beállítottságú ember lévén a technikai forradalom vívmányai, melyek az emberi jólét lehetőségét teremtik meg, számomra követhetetlené váltak.

Egyszerű, de ambiciózus családba születtem, ahol egymástól függetlenül, de egymást erősítve anyám és apám úgy nevelt, hogy valakivé váljak, hogy büszkének lehessenek rám és öcsémre, úgy, hogy közben a tisztesség, a másik ember megbecsülése legyen az alapja minden tevékenységünknek.

Emberré válásom folyamatába a családi háttér, iskoláim, a sport és a külvilág hatása egyaránt szerepet játszott. Ez utóbbi mind a mai napig izgat és mozgat.

Most, hogy 70 éves lettem, nem értem, miért gondoltam 50 éves koromban, hogy a hetedik iksz már olyan „végállapot”, amikor az ember környezete, a társadalom már nem vár el semmit. Amikor már csak azt mondják neki, hogy „Élj boldogul, élvezd még a hátralevőt!”

Ez végtelenül elkészerít, vagy inkább bosszant. Teszek is ellene! Kisebbségi és nagyobb célok kitűzése és el-

érése nélkül beteg lennék.

Boldog vagyok, hogy ebben a korban éltem és élek. Sok minden miatt lehetek boldog. A sors megáldott azzal, hogy a múltat, a velem való történéseket úgy életem meg, mintha egy homályos üvegen keresztül néznék a világba, ahonnan csak szép élmények jönnek elő.

Ezt édesanyámtól örököltem, aki ma 94 éves, hasonló gondolkodású,

szellemileg teljesen friss, és minden reggel indulásként egy kupica pálinkával kezdi a napot.

Wekerle-telepi (Kispest) gyerekkori éveim óta tudom, hogy számomra a családom, a környezetem boldogsága a fontos. Engem ez boldogít.

Édesanyám meséli, hogy 6-8 éves koromban nem tudta eldönteni, hogy orvost vagy református papot neveljen belőlem. Alkatom szerint e két diszciplínában tudnék kibontakozni.

Ma már tudom, hogy a két hivatás alapvetően nincs messze egymástól. Legfeljebb orvossá specializálódik a lélekkel, a hittel, az erkölccsel foglalkozó ember.

A II. világháborúból az udvarunkon álló német tank, az égő ejtőernyős maradt meg, és az, hogy ha bombáztak, a kölcsönzongora alá bújtunk. Nem féltünk.

A Lónyay utcai Református Gimnáziumban szerettem és ismertem meg a sportot, mely a továbbiakban meghatározta életemet, egészen a mai napig.

MÜNCHEN, 1972

Franciásan akár úgy is mondhatnám, hogy a sport volt a „maîtresse”-em, a fiatalkori szeretóm. A sportnak köszönhetem, hogy megismerhettem Dr. Bay Bélát, vívómesteremet, aki a szó klasszikus értelmében volt mestere. Műveltséget, tartást, értékrendet kaptam tőle, valamint azt, hogy hogyan és mikor kell Camparit inni. Persze nem elhanyagolható az sem, hogy mindezek mellett úgy megtanított vívni, hogy világbajnokságokon, olimpiákon ezüstérmet tudtam szerezni.

Húsz évig voltam a magyar vívóválogatott tagja, öt olimpián vettem részt: Rómában, Tokióban, Mexikóban, Münchenben és Montreálban.

Átélttem, hogy az ötvenes években édesapám bőrröndje a szoba sarkában mindig készen állt egy letartóztatás esetére. A MÁV vezérigazgató-helyetese volt.

Egyszerre voltam 1956-ban boldog és boldogtalan, mert sporteredményeim ellenére nem vittek ki a melbourne-i olimpiára, ahol olimpiai bajnok lehettem volna.

Viszont a Bakáts téren elsőéves orvos egyetemistaként átélhettem a forradalmat és azt a fiúi büszkeséget, hogy édesapámat a Magyar Vasút

Központ forradalmi bizottsága elnökévé választották 1956. október 23-án.

Majd azt, hogy letartóztatása után az életét menthettem meg vívóeredményeimmal, vagy hogy közben orvosi diplomát szerezhettem, és ezzel kezdetét vehette az a csoda, hogy beteg embereket gyógyíthattam és gyógyíthatok a mai napig.

A forradalom éve még azt is hozta számomra, hogy megismertem későbbi feleségemet, akivel együtt végeztük el az orvosi egyetemet és aki két csodálatos gyermekkel ajándékozott meg, akik aztán öt unokával, így alkotva egy boldog családot.

Orvosi pályafutásom során a MÁV Kórházban végigjártam a számárlétra minden fokát, voltam segédorvos, főorvos és főigazgató, elvégeztem több mint tízezer műtétet, ahol a mozdonyvezetők mindig elsőbbséget élveztek, és három korszakalkotó felfedezésnek is tanúja lehettem: az antibiotikum, a CT és az ultrahang felfedezésének.

A sport számomra nemcsak a hírnevet adta, de megtanított küzdeni, a másikat tisztelni, a fair play eszméit szem előtt tartani.

Világot láttam általa, és a különböző kultúrák megismerése mély nyomot hagyott életemben.

Hetvenéves koromra egyet sajnálok csak. Lassan abba kell hagynom egyik szenvedélyemet, a gyógyítást. Sajnos a barkácsolás, kertészkedés nem az én világom. Marad tehát számomra a sport és a sportdiplomácia, melyek már így is szinte teljesen kitöltik napjaimat. Ehhez még bőven érzek erőt és frissességet magamban...

Dr. Kármán

Káplár Ferenc

festő, díszlettervező (Budapest, 1937. szeptember 29.)

A második világháború idején hét-nyolc évesek voltunk. Nem messze tőlünk a dohánygyár a budapesti angol szőnyegbombázásban rommá vált. Mi, gyerekek akkor a padon ülve játszottunk a légoltalmi pincében, úgy ültünk ott, mint a verebek a táviródróton. A nehéz vasajtó a légnymástól kinyílt, kivágódott, s mi hangosan felkiáltva az örömtől kiabáltunk: „Még egyszer, még egyszer, még egyszer!”

Nagyanyám Kiskunlacházán élte meg a szovjet csapatok „felszabadító” hadműveleteit. Berontott hozzá egy kiskatona és ráüvöltött öreganyámra: „Bárisnya nyet?” Ő így szólt: „Nincsen nekem harisnyám, kisfiam...”

1956 is ilyen „vidáman” kezdődött. Képzőművészeti gimnazista voltam. Nővérem október 23-án megfázva feküdt otthon, s odaadta a menzajegyzét mondván, ne vesszen kárba, menjek be a főiskolára, s ebédeljek meg helyette. Ott találkoztam osztálytársaimmal. Megkaptuk az ízletes ebédet, mely két kanál zsírból, piros paprikából és úttörőgombócból (tarhonya) állt. Közben nagy szaladgálás volt, hallgattuk a híreket, hogy Piros elvtárs engedélyezi-e az ifjúságnak a szolidaritási felvonulást a lengyel események kapcsán. Végül megkaptuk délután egy órakor, így örömmel, mint egy májusi felvonulás, elkezdődött valójában az októberi eseménysor. Este 10-11 óra között Nagy Imre szólt a fáklyás tömeghez, hogy vonuljunk haza, meghallgatván a tömeg követeléseit, hogy másnap majd folytatjuk. Én későn hazaértem; másnap reggel gyorsan terjedt a hír, hogy kitört a forradalom. Hogy, hogy nem, szóbeszéd alapján megtudtuk, hogy a Corvin közhöz közel eső iskolában, ahová a nővérem is járt, a pince tele van fegyverrel. Máig sem értem, miért nem emlékezik meg a történelem e fontos dolgról, hiszen ott mindenféle katonai holmi úgy volt raktározva úgynevezett szétszedett állapotban, külön-külön, „bezsírozva”, összeállítható alkatrészként. Mi négyen-öten voltunk a házból, egy kis kordély kocsin haza szállítottuk a ház számára mondván, ha jönnek az oroszok, akkor legyen mivel a házat megvédeni. Egymástól tanulva állítottuk össze a ház sarkán azokat a fegyvereket, amint a szovjet filmekben is láttuk, hogy Csapajev hogyan harcol, így a golyószórótól a „gitáron” keresztül ezeket a fegyvereket vaktölténnyel beüzemeltük. A sors fintora, hogy ezt azért nem használtuk, mert képtelenek voltunk a templomfalra irányított lövéseket emberekkel szemben használni. Így én '56-ot úgy éltem meg, hogy versenykerékpárommal mindenhol ott voltam, ahol valami történt, rajzoltam, megfigyeltem, és szörnyű dolgokat láttam, de hősiességet is. November 3-án a statáriális kihirdetés előtt sebtében kb. kétszáz kis rajzot készítettem mint röpcédulát, s elmentem a Bem-szoborhoz, ahol kezdődött minden, s nem tudtam mást tenni a november 4-i szörnyű nap előtt, mint hogy a levegőbe földobva, mint egy repülőgépet, szétszórtam az anyagot.

Hogy kiket gondolkoztatott el vagy kiket buzdított, nem tudom. Egyáltalán nem tudom, hogy lehet ezt az ötven év előtti dolgot vagy a második világháborút elfelejteni, tanulsággal. Egy dolog, ami még eszembe jut: amikor kijöttünk '45-ben a pincéből a napfényre, s a kapu előtt a lótetemet, melyet már daraboltak az éhező emberek, megkóstoltam, mikor megfőzték, annak az édes-száraz ízét nem tudom elfelejteni. Ott tanultam meg, hogy milyen is a hús íze.

Hát, ennyit a történelemről...

KÁPLA'R FERENC

